

Quality Development for Educational Management as Islamic Way of Life in Islamic Private Schools for Integration of Society in the Three Southern Border Provinces

Choomsak Intarak¹, Recha Chusuwan², Ninawal Panagaseng³ and Omjai Wongmontha⁴

¹Ed.D. (Educational Administration), Associate Professor,
Department of Educational Administration,
Faculty of Education, Prince of Songkla University
E-mail: ichoomsa@bunga.pn.psu.ac.th

²Ed.D. (Educational Administration), Principal,
Banplakpla School, Takbai District, Narathiwat Province

³Ed.D. (Educational Administration), Teacher,
Pattanavidhaya School, Muang District, Yala Province

⁴M.Ed. (Educational Administration), academician,
Princess Galyani Vadhana Institute of Cultural Studies, Prince of Songkla University

Abstract

This research was intended to study on quality development for educational management as Islamic way of life in Islamic private schools in the three southern border provinces, that follows National-Education Acts 1999 amended 2002 relates to Islamic principles and community needs. The population in the study was 138 Islamic private schools for studying on problems and needs in quality development and analyzed the educational development model that composed of administrative process, learning process, and the students. The sampling technique was used for selected sample schools; three schools were in Narathiwat, Yala and Pattani. The total was nine schools including school size; large, medium and small. Each school had two selected participants for research activities and report. The problems of private schools were in the administrative process, learning process, and the student activities, that including curriculum development, academic management, teacher instructions, lacking teacher, teacher without qualifications, and learning as Islamic way of life and culture. These problems effected on student learning and low achievement. These problems related to administrative process and lacking for supervision from the official department. There were very few of teachers could develop themselves.

The schools, themselves tried to connect to both external and internal organization for educational management. The model for quality development of Islamic private schools was proposed as system approach that composed of input, administrative process, instructional process and student activity development. The selected schools were implied the activities related to the proposed model. It was found that those schools were well developed and effected on the integration of society in the three southern provinces.

Keywords: educational management, integration of society, Islamic way of life, quality development, three southern border provinces

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อบูรณาภาพสังคมในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์¹, เรชา ชูสุวรรณ², นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง³
และอ้อมใจ วงษ์มณฑา⁴

¹Ed.D. (Educational Administration), รองศาสตราจารย์,
ภาควิชาการบริหารการศึกษา,
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: ichoomsa@bunga.pn.psu.ac.th

²Ed.D. (Educational Administration), ผู้อำนวยการ,
โรงเรียนบ้านปลักปลา อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

³Ed.D. (Educational Administration), ครู,
โรงเรียนพัฒนาวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

⁴ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา), นักวิชาการอุดมศึกษา,
สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และตามหลักการศาสนาอิสลามและความต้องการของชุมชน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 138 โรงเรียน โดยได้ศึกษาปัญหาความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา แล้วนำผลสรุปไปกำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาด้านกระบวนการบริหาร ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ และด้านผู้เรียน แล้วได้คัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบที่กำหนด โดยอาศัยความร่วมมือและความสนใจของผู้บริหาร จังหวัดละ 3 โรงเรียน แต่ละจังหวัดประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ขนาดละ 1 โรงเรียน รวม 9 โรงเรียน ทั้งนี้ได้คัดเลือกนักวิจัยร่วมปฏิบัติการจากแต่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมนักวิจัยร่วม จำนวน 18 คน จากนั้นนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน พร้อมกับศึกษาผลการพัฒนาและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาอุปสรรค

ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ คุณภาพการศึกษาที่เกิดจากระบบการบริหารจัดการ ระบบการจัดการเรียนรู้ และระบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การบริหารงานวิชาการ ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนของครู การขาดแคลนอัตรากำลังครู การจัดครูเข้าสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา ครูผู้สอนไม่มีวุฒิการศึกษาด้านการสอน และความต้องการในการเรียนของผู้เรียนไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ประกอบกับโรงเรียนไม่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้มากนัก ครูส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาน้อยมาก โรงเรียนต้องพัฒนาด้วยตนเองเป็นหลัก พยายามพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน หรือองค์การทั้งภายในและต่างประเทศที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาตามหลักศาสนาอิสลาม เพื่อนำมาจัดให้สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต รูปแบบการพัฒนาที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น ทำให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีการพัฒนาที่ดีขึ้นตามประเด็นที่กำหนดไว้ในรูปแบบและส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการบูรณาภาพสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา, การพัฒนาคุณภาพ, บูรณาภาพสังคม, วิถีอิสลาม, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทนำ

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นท้องถิ่นที่มีสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายหลักของการจัดการศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง แต่การจัดการศึกษาในพื้นที่นี้ ยังคงประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ขาดการบูรณาการระหว่างความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระรายวิชา สัมพันธ์กับสาระความเข้าใจด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม การเรียนการสอนมีลักษณะแยกออกจากวิถีชีวิตแท้จริงที่มนุษย์พึงเรียนรู้ทั้งความรู้คู่คุณธรรม (รุ่ง แก้วแดง, 2548; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

การจัดการศึกษาในพื้นที่นี้มีรูปแบบที่หลากหลายแต่ยังคงมีความซ้ำซ้อน กระบวนการจัดการศึกษาด้านขาดประสิทธิภาพ มีการออกกลางคัน ขาดความยืดหยุ่น ขาดความเชื่อมโยง และไม่สามารถเทียบโอนระหว่างกันได้ อีกทั้งรูปแบบการจัดการศึกษาในโรงเรียนของรัฐไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน ทำให้โรงเรียนของรัฐไม่เป็นที่นิยมของประชาชนในท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549) และด้วยบริบททางสังคมวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีความสำคัญและได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างมากดังข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ร้อยละ 64.81 และผู้เรียนที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ร้อยละ 64.39 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549) จึงนับเป็นสถาบันการศึกษาที่สร้างผลผลิตทางการศึกษาให้กับท้องถิ่นและสังคมโดยรวมเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีพัฒนาการเรื่อยมา และควรพัฒนาให้มีคุณภาพต่อไป ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541) ได้ทำการประเมิน

ผลการให้เงินอุดหนุนรายหัวแก่นักเรียนโรงเรียนเอกชน การกุศล และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามของมัธยมหรือมูลนิธิ พบว่า โรงเรียนยังมีบางอย่างที่จำเป็น ต้องมีการปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้น ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพร้อมในการจัดการเรียน การสอน ความพร้อมของห้องประกอบต่างๆ ความเพียงพอของอุปกรณ์การเรียนการสอน สภาพและภาระหน้าที่ของครู ในเรื่องอัตราส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนนักเรียนต่อห้อง การสอนไม่ตรงตามสาขาวิชา การได้รับเงินเดือนไม่ตรงตามวุฒิของครูบางส่วน และการใช้จ่ายงบประมาณพัฒนาการเรียนการสอน

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จึงมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงต้องการสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียน การสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามารถจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้อย่างสอดคล้องตามหลักการศาสนาอิสลาม และความ ต้องการของชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึง ประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โรงเรียน มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 อย่างสอดคล้องตามหลักการศาสนาอิสลาม และความต้องการของชุมชน

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

2.1 เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.3 เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.4 เพื่อประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.5 เพื่อศึกษาผลกระทบของการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพของนักเรียน ผลที่เกิดต่อชุมชนและสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 อย่างสอดคล้องตามหลักการศาสนาอิสลามและความต้องการของชุมชน

2. ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยจากกลุ่มประชากรที่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเปิดสอนทั้งสายอิสลามศึกษาและสามัญศึกษา จำนวน 138 โรงเรียน และคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาแบบเจาะจง จำนวน 9 โรงเรียน จากกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขนาดละ 3 โรงเรียน โดยอาศัยความพร้อมและความสมัครใจของผู้บริหารสถานศึกษา

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3 ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.4 ผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นิยามศัพท์

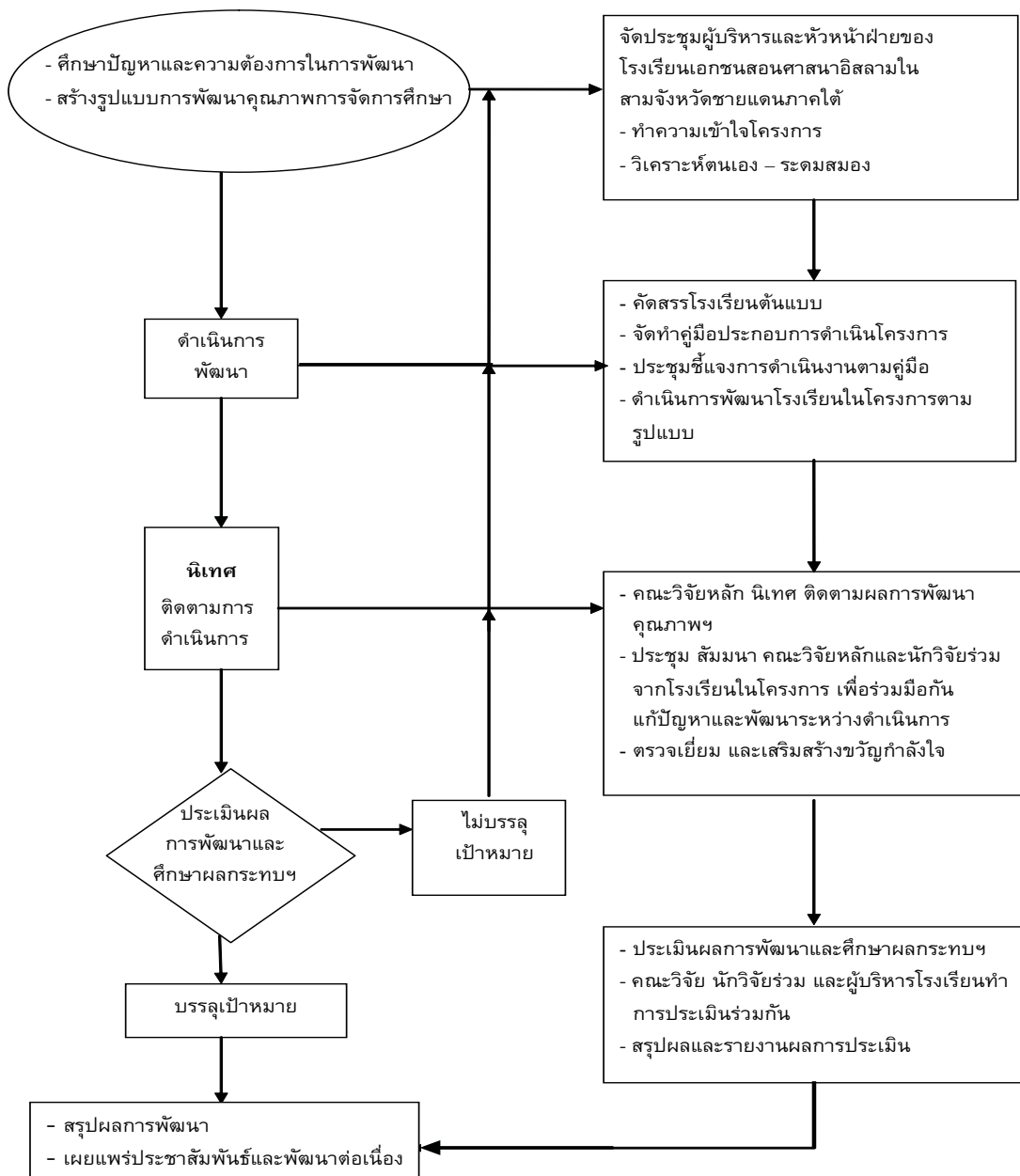
1. การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลาม หมายถึง การบริหารสถานศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ในด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อย่างสอดคล้องตามบทบัญญัติของหลักการศาสนาอิสลามและความต้องการของชุมชน

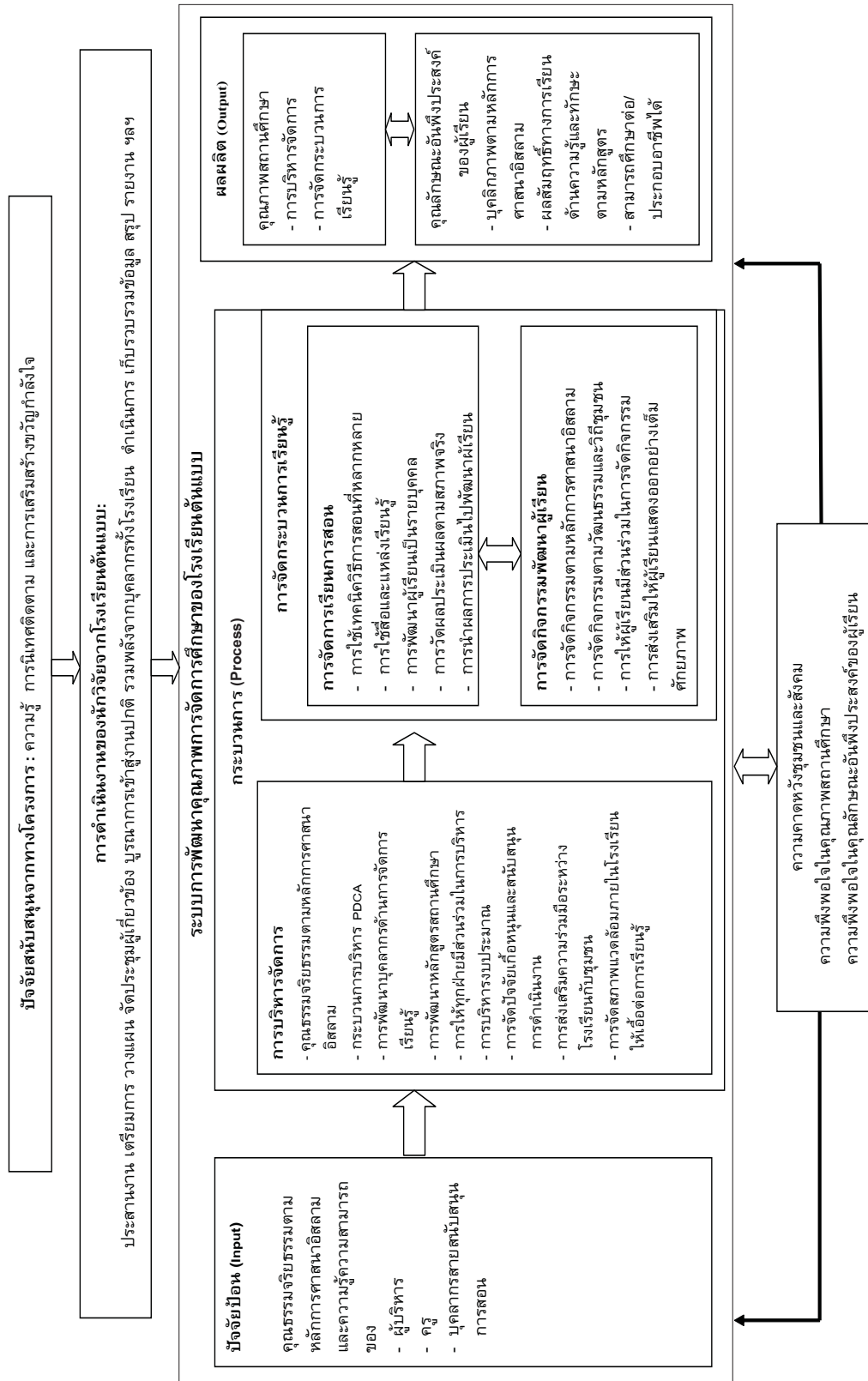
2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา หมายถึง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน

สอนศาสนาอิสลามตามแนวคิดเชิงระบบให้ครอบคลุม
ด้านปัจจัยป้อน กระบวนการ และผลผลิต
3. สถาบันศึกษาปอเนาะ หมายถึง สถานที่ปมเพาะ
จริยธรรมอันดีงามที่มีการสอนเกี่ยวกับวิชาศาสนาอิสลาม
คัมภีร์อัลกุรอาน หลักศรัทธา และหลักปฏิบัติต่างๆ ตาม
หลักศาสนาอิสลาม มีที่พักลักษณะเหมือนกระท่อมเป็น

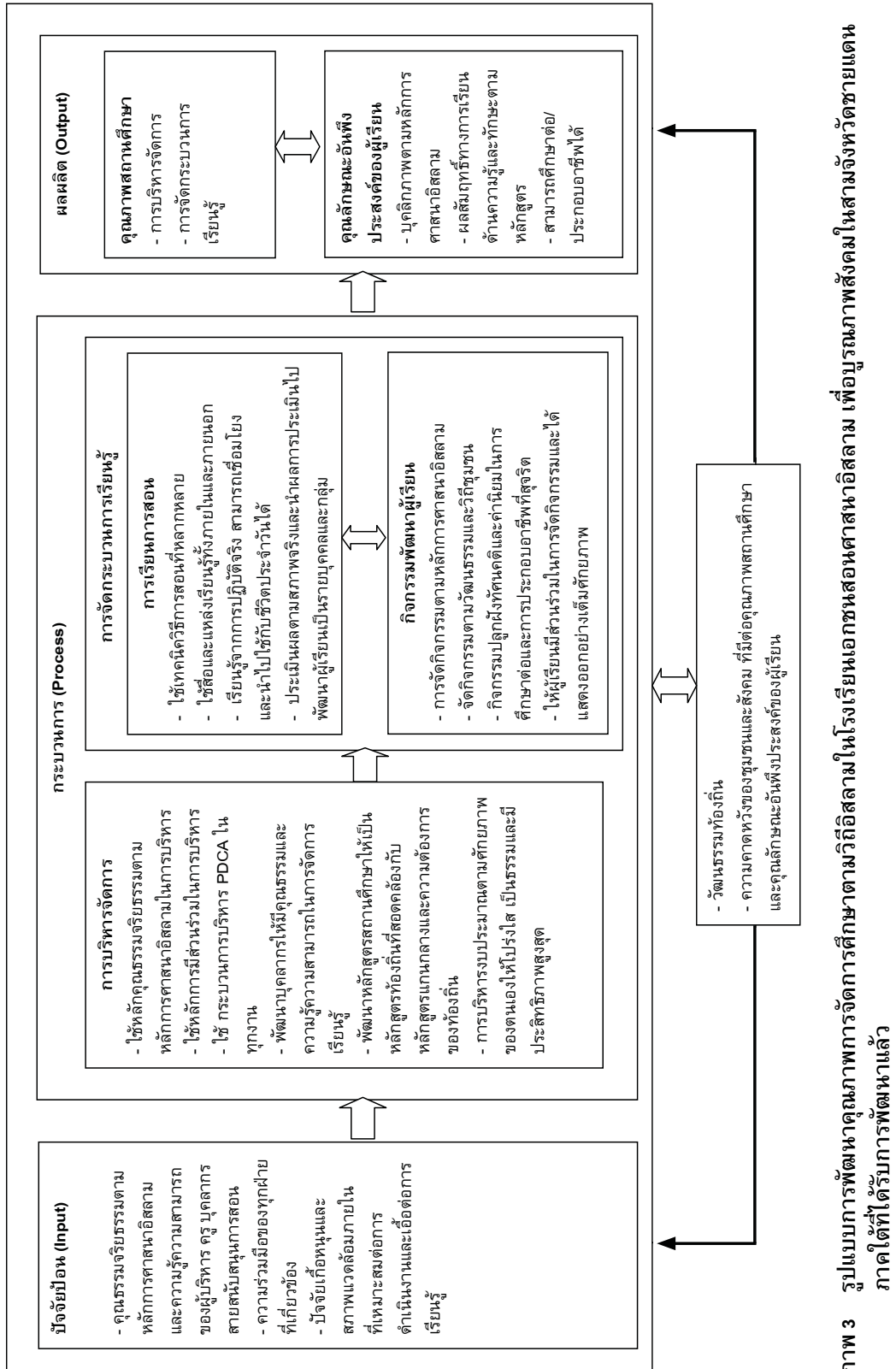
หลังๆ คล้ายโรงเรียนประจำ
4. โต๊ะครู หมายถึง ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับ
ศาสนาอิสลามในสถาบันการศึกษาที่การสอนวิชาศาสนา
อิสลาม
5. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หมายถึง
สถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาชั้น

ภาพ 1 กรอบการดำเนินงานวิจัย

ภาพ 2 ระบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อบูรณาภาพสังคัมให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพ 3 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อบูรณาภาพสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

พื้นฐานในระบบโรงเรียนที่เปิดสอนทั้งสายสามัญศึกษา และสายอิสลามศึกษา

6. สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัด ยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบดำเนินการวิจัย ดังภาพ 1 ประชากรของการวิจัยเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเปิดสอนทั้งสายอิสลามศึกษาและสามัญศึกษา จำนวน 138 โรงเรียน และคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยการคัดสรรจากกลุ่มประชากร ขนาดละ 1 โรงเรียน จาก 3 จังหวัด รวมจำนวน 9 โรงเรียน เพื่อเป็นโรงเรียนในโครงการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหา ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาด้านกระบวนการบริหาร ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปฏิบัติการเก็บข้อมูลและจัดสัมมนาหารูปแบบอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3 เดือนก่อนเปิดภาคเรียน ระยะที่ 2 นำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ตามความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน ศึกษาวิธีการพัฒนา ผลการพัฒนาและผลกระทบ และปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 1 ภาคเรียน ได้รูปแบบดังภาพ 1-2 และ 3

สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

1.1 ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา มีดังนี้

1) ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร 2) กระบวนการบริหารไม่เป็นระบบชัดเจนตามกระบวนการบริหาร 3) การบริหารงบประมาณไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และงบประมาณมีจำกัด 4) ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) การได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานต้นสังกัด มีน้อย

1.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษามีดังนี้ 1) ความมั่นคงในอาชีพครู 2) ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนของครู 3) การขาดแคลนอัตรากำลังครู 4) สื่อ แหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) ผู้ปกครองและชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษามีดังนี้ 1) กิจกรรมที่สนองความต้องการในการเรียนของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้านวิชาการ 4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ 5) ปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมตามวิถีอิสลามของนักเรียน

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สอดคล้องกับปัญหา และความ ต้องการในการพัฒนาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นรูปแบบการพัฒนาตามวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบการจัดการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษา ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต

2.1 สิ่งแวดล้อมหรือบริบทของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน คือ การจัดการศึกษาตามหลักการศึกษาอิสลาม

สิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน มี 2 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) ความคาดหวังของชุมชนและสังคมที่มีต่อคุณภาพสถานศึกษาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.2 ปัจจัยนำเข้าที่ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา มีดังนี้ 1) อุดมการณ์การก่อตั้งโรงเรียน 2) ปรัชญา คำขวัญ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน 3) คุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลามและความรู้ความสามารถของผู้บริหาร ครู บุคลากรสายสนับสนุนการสอน 4) ความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 5) ปัจจัยเกื้อหนุนและสภาพแวดล้อมภายในที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานและเอื้อต่อการเรียนรู้

2.3 กระบวนการจัดการศึกษา มีการดำเนินการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้ 1) ใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลามในการบริหาร 2) ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารบนพื้นฐานของการเป็นพี่น้องกัน 3) ใช้กระบวนการบริหารตามวงจร PDCA ในทุกงาน 4) พัฒนาบุคลากรให้มีคุณธรรมและความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ 5) การบริหารงบประมาณตามศักยภาพของตนเองให้โปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพสูงสุด 6) การติดตามงานโดยใช้กระบวนการพบปะกลุ่มย่อย

2.4 กระบวนการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินการพัฒนา ดังนี้ 1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สายอิสลามศึกษา สายสามัญศึกษา และสายอาชีพที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและความต้องการของท้องถิ่น 2) การถ่ายทอดความรู้และหลักการศาสนาอิสลามโดยผ่านศาสตร์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย 3) ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สามารถเชื่อมโยงและนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ 4) ประเมินผลตามสภาพจริงและนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลและกลุ่ม

2.5 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการดำเนินการพัฒนา ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมตามหลักการศาสนา

อิสลาม 2) จัดกิจกรรมตามวัฒนธรรมและวิถีชุมชน 3) จัดกิจกรรมปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพที่สุจริต 4) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและได้แสดงออกอย่างเต็มศักยภาพ

2.6 ผลผลิตของการจัดการศึกษา กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มี 2 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านคุณภาพสถานศึกษาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านคุณภาพสถานศึกษาประกอบด้วย (1.1) คุณภาพของการบริหารจัดการ (1.2) คุณภาพการวัดกระบวนการเรียนรู้ 2) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ประกอบด้วย (1) บุคลิกภาพตามหลักการศาสนาอิสลาม (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้และทักษะตามหลักสูตร (3) สามารถศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

2.7 วิธีการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและส่งผลการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนี้ 1) การนำกระบวนการพัฒนาเข้าสู่งานปกติของโรงเรียน ตามบริบทและศักยภาพของแต่ละโรงเรียน 2) การใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลามในการบริหาร โดยผู้บริหารเป็นแกนหลัก เป็นผู้นำและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ดูแล ติดตาม ouslyใกล้ชิดและต่อเนื่อง 3) การจัดโครงสร้างบริหารงานและแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ชัดเจน 4) การบริหารโดยหลักการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และกรรมการสถานศึกษา 5) การดำเนินการพัฒนาในรูปแบบของโครงการและกิจกรรมต่างๆ 6) สร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างครูสายสามัญกับครูสายศาสนาและบุคลากรอื่นๆ 7) การประสานงานระหว่างผู้บริหารและบุคลากรผู้ปฏิบัติ ต้องมีวิธีการที่เหมาะสมสามารถบรรลุผลทั้งสองฝ่าย 8) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานดี

3. ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น ในภาพ 3 ปรากฏผล ดังนี้

3.1 ด้านกระบวนการบริหารจัดการ มีดังนี้

1) ฝ่ายบริหารโรงเรียนเกิดความตระหนักและตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษามากขึ้น 2) ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองและให้ความสำคัญในการใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลามในการบริหาร 3) กระบวนการบริหารของโรงเรียนมีความชัดเจนเป็นระบบมากขึ้น และสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง 4) โรงเรียนเห็นแนวทางการพัฒนา เนื่องจากรูปแบบจะเป็นกรอบความคิดในการพัฒนาและช่วยให้ผู้บริหารกับครู มองทิศทางพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน

3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้ 1) ครูได้รับการพัฒนาด้านความรู้ และเปลี่ยนแปลงการจัดกระบวนการเรียนรู้ 2) ครูมีการพัฒนาศักยภาพด้วยตนเอง 3) มีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสายอิสลามศึกษาและสายสามัญศึกษา รวมทั้งจัดให้มีการเรียนในสายอาชีพที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและความต้องการของท้องถิ่นโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามและความต้องการของชุมชน 4) การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยสอดคล้องหลักการศาสนาอิสลามในเนื้อหาของรายวิชา ใช้หลักการถ่ายทอดความรู้และหลักการศาสนาอิสลามโดยผ่านศาสตร์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว 5) การจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมให้ผู้เรียนมีทักษะการดำรงชีวิตตามหลักการอิสลาม 6) เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สามารถเชื่อมโยง และนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมี ดังนี้ 1) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมตามวัฒนธรรมและวิถีชุมชนโดยไม่ขัดต่อหลักการศาสนา 2) มีการจัดกิจกรรมปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพที่สุจริต 3) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และได้แสดงออกอย่างเต็มศักยภาพ 4) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 5) การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และทำงานอย่างมีความสุข 6) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตตามวิถีอิสลามทั้ง

ในด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

4. ผลกระทบจากการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น ส่งผลต่อนักเรียน ชุมชนและสังคม ดังนี้ 4.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน มีดังนี้ 1) นักเรียนส่วนใหญ่มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและมีบุคลิกภาพตามหลักการศาสนาอิสลาม 2) โรงเรียนสามารถลดอัตรานักเรียนกลุ่มเสี่ยงลงได้ 3) นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามารถในการแสดงออกได้อย่างเต็มศักยภาพ 4) นักเรียนรู้จักวิถีการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของอิสลาม และมีความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น 5) นักเรียนมีการพัฒนาในด้านทักษะและกระบวนการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน 6) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้และทักษะตามหลักสูตรอยู่ในระดับที่สูงขึ้น อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ 7) นักเรียนสามารถศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ในอัตราที่สูงขึ้น 8) นักเรียนที่มีความจำเป็นทางครอบครัวและไม่สามารถศึกษาต่อได้ สามารถประกอบอาชีพในชุมชนได้ตามความถนัด

4.2 ผลกระทบต่อชุมชนและสังคม มีดังนี้ 1) ผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนและไว้วางใจในการดำเนินงานของโรงเรียน 2) โรงเรียนและนักเรียนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสังคมเพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีความผูกพันต่อโรงเรียนมากขึ้น 3) นักเรียนมีระเบียบวินัย มีพฤติกรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี สามารถปฏิบัติตนเป็นคนดีต่อสังคมและประเทศชาติ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อ

บูรณาการสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า มีปัญหาและความต้องการในการพัฒนาในด้านกระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และปัญหาด้านผลผลิต คือ ปัญหาคุณภาพทางการศึกษาในภาพรวมของโรงเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามวิถีอิสลามของนักเรียนที่สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชนและสังคม

ในด้านการบริหารจัดการ มีปัญหาและความต้องการในการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและความสามารถในการบริหารของผู้บริหาร ขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และงบประมาณมีจำกัด และการได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานต้นสังกัดมีน้อย

ด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ ความมั่นคงในอาชีพครู ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนของครู การขาดแคลนอัตรากำลังครู สื่อแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ และผู้ปกครองและชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่สนองความต้องการในการเรียนของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้านวิชาการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ และปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมตามวิถีอิสลามของนักเรียน

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (2549) ที่พบว่า ปัญหาสำคัญ

ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือ ขาดผู้บริหารมืออาชีพ เพราะผู้บริหารมาจากเจ้าของโรงเรียนหรือไม่ก็เป็นสมาชิกในครอบครัว ผู้บริหารไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ เพราะส่วนใหญ่ผู้สืบทอดกันมาจากระบบเครือญาติงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากรัฐไม่เพียงพอ เนื่องจากรัฐจัดสรรให้สำหรับนักเรียนที่เรียนสามัญเพียงอย่างเดียว แต่ทางโรงเรียนต้องนำมาใช้บริหารจัดการทั้งสามัญและศาสนา ทำให้มีค่าใช้จ่ายเป็นสองเท่า ประกอบกับโรงเรียนขาดการวางแผนที่ดีในการบริหารงบประมาณ และผู้บริหารบางโรงเรียนบางคน ใช้งบประมาณผิดวัตถุประสงค์ จึงไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ในอดีตบางโรงเรียนเคยได้รับการบริจาคงบประมาณจากองค์กรการกุศลจากต่างประเทศ ต่อมาทำให้ถูกเพ่งเล็งจากรัฐ โรงเรียนจึงเลิกรับการบริจาค ทำให้ส่งผลต่อการบริหารจัดการของโรงเรียนพอสมควร โรงเรียนขาดระบบการวางแผนที่ดีด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และขาดแผนการพัฒนาบุคลากรในระยะยาว เช่น การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การสร้างขวัญกำลังใจและหลักประกันความมั่นคงในอาชีพ บุคลากรบางส่วนที่รับเข้ามาทำงานจะเป็นเครือญาติหรือระบบอุปถัมภ์ โดยไม่ได้พิจารณาถึงความรู้ความสามารถในการทำงาน ทำให้ระบบบริหารขาดความอ่อนแอเพราะผู้บริหารมีความเกรงใจ บุคลากรบางท่านเป็นคนเก่าๆ ยังไม่มีความพร้อมที่จะยอมรับเทคโนโลยีและวิธีการสอนรูปแบบใหม่ๆ ได้ ครูไม่มีความรู้และความเข้าใจที่เพียงพอในการบูรณาการหลักสูตร รวมทั้งบุคลากรที่ทำงานด้านหลักสูตรไม่มีความต่อเนื่องกัน เนื่องจากการเข้าออกบ่อยๆ ของบุคลากร

จากปัญหาในระดับการบริหารจัดการและปัญหาด้านบุคลากร ทำให้ส่งผลต่อปัญหาในระดับผลผลิต คือ คุณภาพของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ปัญหาสำคัญคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ สอดคล้องกับผลสำรวจของ ประเสริฐ แก้วเพชร (2549) ที่ได้สรุปข้อมูลคุณภาพการจัดการศึกษาของรัฐและเอกชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการเข้าสอบระดับชาติ ช่วงชั้นที่ 4 (O-NET) ประจำปี 2548 พบว่า ในภาพรวมทั้งสามจังหวัดมีคุณภาพในระดับต่ำสุดของประเทศ คือ จังหวัดนราธิวาสอยู่ในลำดับที่ 74 จังหวัดยะลา อยู่ในลำดับที่ 75 และจังหวัดปัตตานีอยู่ในลำดับที่ 76 คะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวมทั้งสามจังหวัดนักเรียนในโรงเรียนเอกชนมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าโรงเรียนของรัฐ

ถ้าพิจารณาการจัดการศึกษาในเชิงระบบ จะเห็นได้ว่าปัญหาด้านกระบวนการบริหารน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกส่งผลต่อปัญหาในระดับกระบวนการและระดับผลผลิต ซึ่งปัญหาที่พบจากผลการวิจัยนี้ พบว่าเป็นปัญหาในลักษณะเดียวกันที่ได้มีการศึกษามาก่อนหน้านี้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) และ รุ่ง แก้วแดง (2548) ได้กล่าวถึง แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาว่า การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายหลักของการจัดการศึกษาของชาติและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง แต่การจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ขาดการบูรณาการระหว่างความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระ รายวิชาสัมพันธ์กับสาระความเข้าใจด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม การเรียนการสอนมีลักษณะแยกออกจากวิถีชีวิตแท้จริงที่มนุษย์พึงเรียนรู้ทั้งความรู้คู่คุณธรรม

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีปัจจัยด้านอื่นๆ อีกมากที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยให้ความสนใจเรื่องการเรียนรู้ของคนไทยมุสลิมเฉพาะบางเรื่องและพยายามที่จะให้คนไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียนรู้โดยใช้หลักสูตรและวิธีการสอนอย่างเดียวกับคนไทยทั่วประเทศ ซึ่งเป็นการออกแบบการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับศาสนาและวิถีชีวิตของคนไทยมุสลิม อีกทั้งยังก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้านในหลายๆ เรื่อง ส่งผลให้การจัดการศึกษาไม่บรรลุเป้าหมาย

(รุ่ง แก้วแดง, 2548) คนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องการมีชีวิตที่ตั้งอยู่บนฐานของศาสนาอิสลาม และมีความกังวลว่าระบบการศึกษาของรัฐและหลักสูตรสายสามัญในบางกลุ่มสาระจะไปทำลายความเชื่อในศาสนาอิสลาม เยาวชนบางส่วนยังขาดโอกาสทางการศึกษา ในขณะที่เดียวกันเยาวชนที่อยู่ในระบบโรงเรียนต้องรับภาระการเรียนหนักกว่าเด็กทั่วไป และมีข้อจำกัดในการสื่อสาร รวมทั้งรูปแบบการจัดการศึกษาในโรงเรียนของรัฐไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน (ศูนย์สนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2549)

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นรูปแบบการพัฒนาตามวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เป็นบริบท (Context) ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) ที่ได้สรุปองค์ประกอบหลักและตัวชีวิตในองค์ประกอบต่างๆ ในระบบการจัดการศึกษา ดังนี้

1). บริบทการจัดการศึกษาของโรงเรียน (School Context) ที่สำคัญ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นบริบทสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้และบรรยากาศที่ดีภายในโรงเรียน

2). ปัจจัยโรงเรียน (School Input) ปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน คือ ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาและทรัพยากรวัตถุ ได้แก่ หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน สถานภาพและความพร้อมของสถานศึกษา งบประมาณเพื่อการจัดการศึกษา

3). กระบวนการศึกษา (School Process) คุณภาพของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน

การจัดการด้านกายภาพ การพัฒนาครู นอกจากนี้ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ต้องเป็นนักบริหารและนักวิชาการที่มีประสิทธิภาพ

4). ผลผลิตและผลลัพธ์ (School Output/ Outcome หรือ School Product) หมายถึง คุณภาพของนักเรียนมี 4 ประการ คือ สุขภาพดี แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2539) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่เป็นเครื่องชี้คุณภาพของโรงเรียนไว้เช่นเดียวกัน คือ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ นักเรียน บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ปรัชญา จุดมุ่งหมาย และหลักสูตรการศึกษา ความต้องการของสังคม 2) ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการการบริหารและการจัดการ กระบวนการการเรียนการสอน 3) ด้านผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และความพึงพอใจของสังคม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ผู้ปกครองและครอบครัว ชุมชนหรือสังคม

สำหรับการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการศึกษาโดยตรง คือ ข้อบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาและการเรียนรู้ตามหลักการอิสลาม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาและการเรียนรู้ตามหลักการอิสลาม ส่งผลต่อค่านิยมด้านการศึกษาที่เหนียวแน่นของผู้ปกครอง คือ ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศาสนาและวิชาสามัญควบคู่กัน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงได้รับความนิยมนมากและต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถดำรงอยู่ได้และพัฒนาตามลำดับ เนื่องจากผู้ก่อตั้งโรงเรียนเป็นผู้นำศาสนาที่ชุมชนเคารพนับถือ บุคลากรภายในโรงเรียนส่วนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น มีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติ และมีความศรัทธาต่อหลักศาสนา เป็นจุดยึดเหนี่ยวที่เหนียวแน่น ทำให้ผู้ก่อตั้งโรงเรียนและกลุ่มบุคลากรเดิมเป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหารและการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน แต่ในปัจจุบันสภาพการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งความก้าวหน้าด้านการศึกษา ระเบียบ กฎหมายการศึกษา มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้สายสามัญที่ดียิ่งขึ้น สามารถศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ แต่ยังคงไว้ซึ่งความรู้และการปฏิบัติทางศาสนาที่ถูกต้อง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดการแข่งขันทางด้านคุณภาพการจัดการศึกษาในความเป็นเอกชน ทำให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีการพัฒนาระบบการจัดการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะด้านกระบวนการบริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้และคุณภาพของผู้เรียน

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า โรงเรียนในโครงการร่วมพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มีการพัฒนาด้านระบบบริหารมากขึ้น โรงเรียนทุกขนาดมีโครงสร้างการบริหารเหมือนกัน แต่สภาพการบริหารงานในโรงเรียนขนาดใหญ่ซึ่งอยู่ในชุมชนเมือง จะมีโครงสร้างการบริหารระบบและขั้นตอนการบริหารที่ชัดเจนมากกว่า คือ มีผู้ที่ทำหน้าที่บริหารที่แยกบทบาทหน้าที่กันชัดเจนตามโครงสร้าง ได้แก่ คณะกรรมการมูลนิธิ ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการและครูใหญ่ ส่วนในโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก ฝ่ายบริหารจะมีบุคคลที่ทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน คือ บุคคลเดียวทำหลายหน้าที่ เช่น เป็นทั้งผู้รับใบอนุญาตและครูใหญ่ในเวลาเดียวกัน แต่สภาพการบริหารในโรงเรียนทั้งสามขนาดมีลักษณะร่วมกัน คือ

การตัดสินใจขั้นสูงสุดมักจะอยู่ที่ผู้รับใบอนุญาต ซึ่งมักจะเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน ซึ่งในความเป็นจริง คือ เจ้าของโรงเรียนและบุคลากรที่อยู่ในฝ่ายบริหาร ซึ่งได้รับหน้าที่สำคัญ มักจะเป็นเครือญาติหรือบุคคลในท้องถิ่นที่มีความผูกพันกันมานาน สภาพดังกล่าวส่งผลต่อโรงเรียนทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งในด้านเอกภาพของการบริหารภายในโรงเรียนและมีผลกระทบต่อด้านอื่นๆ โดยภาพรวมผลการค้นพบนี้ สอดคล้องกับข้อสรุปของศูนย์สนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2549) ที่ได้สรุปว่า ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา ต้องถือว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามมาตรา 15(1) ได้รับการสนับสนุนจากรัฐมากเป็นพิเศษ เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญและสถาบันศึกษาปอเนาะ จนเกิดการเติบโตและขยายตัวเป็นอันมากอย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน แต่มีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษ คือ ปัญหาด้านทิศทางและคุณภาพการจัดการศึกษา ในเชิงกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งศักยภาพในการบริหารจัดการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงควรพัฒนาทั้งระบบของการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในระดับปัจเจก และระดับกระบวนการ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพในระดับผลผลิต เป็นปัญหาและความต้องการในการพัฒนาที่แท้จริงบนพื้นฐานศักยภาพและความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามข้อสรุปของการวิจัยครั้งนี้ มีหลักการที่สอดคล้องกับหลักการในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนคุณภาพ ของ อารุง จันทวานิช (2547) ที่กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดผลดีสูงสุด มีหลักสำคัญ 8 ประการคือ 1) หลักความเสมอภาค ให้โรงเรียนทุกโรงเรียนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตน 2) หลักการพัฒนาตามสภาพจริง ให้โรงเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ

ความพร้อมและข้อมูลที่แท้จริงของโรงเรียน 3) หลักการพึ่งตนเอง ให้โรงเรียนพัฒนาโดยการพึ่งตนเองให้มากที่สุดในการบริหารความร่วมมือ สนับสนุนอย่างเหมาะสมจากพื้นที่และส่วนกลาง 4) หลักการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ให้โรงเรียนได้พัฒนาตนเองในทุกองค์ประกอบของระบบ และดำเนินการในภาพรวมของโรงเรียน 5) หลักยุทธศาสตร์ ให้โรงเรียนได้ใช้ศักยภาพสูงสุดและวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนา 6) หลักความหลากหลาย เปิดโอกาสให้โรงเรียนได้พัฒนาได้ตามจุดแข็งของแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกัน 7) หลักการมีส่วนร่วม เน้นให้บุคลากรทุกฝ่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสในการร่วมพัฒนาโรงเรียน 8) หลักความต่อเนื่อง ให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนาและยกระดับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาจะครอบคลุมทุกองค์ประกอบในระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียน และเนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ดังนั้น ความแตกต่างของแต่ละโรงเรียนจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ดีแตกต่างกันเพียงใดและในด้านใดนั่นเอง

3. ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเชิงระบบ จะเห็นว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพมีการพัฒนามาตามลำดับ ทั้งในด้านการบริหาร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จากผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายบริหารของโรงเรียนมีความตระหนักและตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษามากขึ้น และให้ความสำคัญในการใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลามในการบริหาร มีพัฒนาการด้านระบบบริหารที่ชัดเจนขึ้น มีกรอบและทิศทางในการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ส่งผลต่อกระบวนการจัด

การเรียนการสอน ทำให้ครูมีการพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สายอิสลามศึกษาและสายสามัญศึกษา รวมทั้งจัดให้มีการเรียนในสายอาชีพที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของท้องถิ่นโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามและความต้องการของชุมชน ในด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลาม และสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนมากขึ้น เป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับชุมชน

ผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเชิงระบบ ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยด้านการบริหาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนและต่อผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนสมบูรณ์แบบ ซึ่งเป็นการพัฒนาโรงเรียนตามแนวคิดเชิงระบบ CIPP Model อย่างสอดคล้องกับลักษณะการจัดการศึกษา ศักยภาพ ความพร้อม และความเป็นไปได้ของแต่ละโรงเรียน โดยผลจากการพัฒนาคุณภาพจะส่งผลให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างดี ทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ เป็นโรงเรียนที่มีสังคม บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ มีความพร้อมในด้านทรัพยากร วัสดุ เทคโนโลยีงบประมาณ และทรัพยากรบุคคล ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานกำหนด และได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข เป็นโรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องความต้องการของชุมชน เป็นที่ชื่นชมของชุมชน รวมทั้งเป็น

โรงเรียนที่สามารถเป็นแบบอย่างในการให้ความช่วยเหลือชุมชนและโรงเรียนอื่นในชุมชนได้ (อารุง จันทวานิช และคณะ, 2549) ในทำนองเดียวกันกับแนวคิดเชิงระบบดังที่ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2548) ได้กล่าวว่า หนึ่งระบบประกอบด้วยหลายระบบที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งในส่วนของ Input, Process, Output และ Context โดยสามารถจัดประเภทของระบบในโรงเรียนได้เป็น 2 ประเภท คือ ระบบหลัก และระบบสนับสนุน ระบบหลัก คือ ระบบที่ทำให้เกิดผลตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน ได้แก่ ระบบการเรียนรู้หรือระบบการเรียนการสอนให้เด็กมีความรู้ เจตคติและทักษะตามหลักสูตร ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่จะทำให้อัจฉริยะเป็นรายบุคคล และให้การช่วยเหลือและพัฒนาเด็กไปตามความต้องการของเด็กแต่ละบุคคล และระบบกิจกรรมนักเรียน เป็นระบบที่ตอบสนองต่อพหุปัญญา (Multiple intelligence) คือ เด็กแต่ละคนมีความสามารถที่หลากหลายย่อมไม่สามารถที่จะตอบสนองได้โดยการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระเท่านั้น ดังนั้น ระบบกิจกรรมนักเรียนจะตอบสนองให้นักเรียนพัฒนาพหุปัญญาได้ตามความสนใจของแต่ละคน รวมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วย ส่วนระบบสนับสนุนนั้น แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ทิศทางองค์กร ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการทั่วไป และส่วนที่ 3 ระบบที่เชื่อมโยงทุกระบบในโรงเรียนเข้าด้วยกัน ซึ่งระบบงาน (Function) ต่างๆ นั้น ประกอบด้วย 3 ส่วนที่เกี่ยวข้องกัน คือ มีปัจจัยนำเข้า (Input) มีการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้า (Transformation) และก่อให้เกิดผลผลิต (Output) แต่ละระบบจะมีกระบวนการต่างๆ ที่ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กันตั้งแต่การวางรูปแบบ ทำตามรูปแบบ ประเมินรูปแบบ และปรับปรุงรูปแบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนที่มีคุณภาพดี จึงต้องพัฒนาทุกระบบ เนื่องจากหากระบบใดระบบหนึ่งมีปัญหาอาจจะส่งผลให้ระบบและคุณภาพของโรงเรียนเกิดปัญหาได้ เช่นเดียวกันกับ กิตติพงษ์ กายสิทธิ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึง การจัดการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็น

การทำงานเชิงระบบ คือ มีตัวป้อน เช่น ผู้เรียน บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มีกระบวนการที่เป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างตัวป้อนเพื่อไปสู่เป้าหมายขององค์กร และมีผลผลิต เช่น การเรียนรู้หรือพัฒนาการต่างๆ ที่เกิดแก่ผู้เรียน เป็นต้น ฉะนั้น ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงน่าจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542) ได้กำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนเอกชนทุกระดับทุกประเภทให้โรงเรียนพัฒนาตนเอง ส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้นให้มีอิสระคล่องตัวในการบริหารและการจัดการสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเน้นคุณภาพควบคู่กับการขยายในด้านปริมาณ มีการส่งเสริมภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยรัฐให้สิ่งจูงใจและความช่วยเหลือแก่ภาคเอกชนที่ลงทุนจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 เรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ได้ระบุชัดเจนเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ โรงเรียนเอกชนนอกจากจะแข่งขันกันเองแล้ว ยังต้องแข่งขันกับโรงเรียนของรัฐบาลด้วย โดยภาพรวมโรงเรียนรัฐบาลจะใช้นโยบายของรัฐเป็นตัวกำหนดในการสร้างคุณภาพของโรงเรียน สำหรับโรงเรียนเอกชนจะต้องหาเทคนิควิธีการต่างๆ มาสร้างให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของโรงเรียน โรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่จะอยู่รอดได้จะต้องมีการปรับปรุง และพัฒนาโรงเรียนในทุกๆ ด้าน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชน ดังผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการอยู่รอดของโรงเรียนเอกชน คือ เรื่องของคุณภาพ ซึ่งมีผลต่อการเลือกโรงเรียนของเด็กและผู้ปกครอง โรงเรียนที่มีคุณภาพการเรียนการสอนสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาการมักมีเด็กเข้าเรียนปีหนึ่งๆ จำนวนมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (2549) ได้ทำการวิจัยเพื่อเสนอยุทธศาสตร์และมาตรการเพื่อการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ พบว่า การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรมีรูปแบบเฉพาะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของพื้นที่ อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ และส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินการต่อไปได้ตามความพร้อมและจุดแข็งของโรงเรียน คือ การเรียนรู้และปฏิบัติไปพร้อมกัน อีกทั้งยังเป็นโรงเรียนที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมาก ดังนั้น ยุทธศาสตร์และมาตรการเพื่อการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงควรเชื่อมโยงกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ และแต่ละระบบล้วนส่งผลเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ปรับระบบบริหารองค์กร ยุทธศาสตร์ระบบฐานข้อมูล ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้บริหาร ยุทธศาสตร์การจัดทำแผนแม่บทพัฒนาโรงเรียน และยุทธศาสตร์ระบบงบประมาณ ซึ่งการพัฒนายุทธศาสตร์เหล่านี้ จะส่งผลให้ผลผลิตของการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีคุณภาพสูงขึ้น ทั้งในส่วนของคุณภาพโรงเรียนและคุณภาพผู้เรียน

4. การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลกระทบต่อนักเรียนและชุมชนในทิศทางที่ดีขึ้น เห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีบุคลิกภาพตามหลักศาสนาอิสลาม รู้จักวิถีการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของอิสลาม มีทักษะและกระบวนการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน มีระเบียบวินัย มีพฤติกรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี

สามารถปฏิบัติตนเป็นคนดีต่อสังคมและประเทศชาติ นักเรียนที่มีความจำเป็นทางครอบครัวและไม่สามารถศึกษาต่อได้ สามารถประกอบอาชีพในชุมชนได้ตามความถนัด จากผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ทำให้ผู้ประกอบการมีความพึงพอใจต่อผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน เกิดผลดีต่อชุมชนโดยภาพรวม เนื่องจากประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและเป็นที่ยอมรับกันว่า การศึกษาเป็นบันไดขั้นแรกของการพัฒนา สังคมมุสลิม มักยกย่องผู้มีการศึกษาศาสนาอิสลามและส่งเสริมให้คนมุสลิมศึกษาหาความรู้ทุกด้านตลอดเวลา ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพและการศึกษาวิถีการปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของศาสนาและปฏิบัติควบคู่กันไป ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2549) ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยในประเด็นนี้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีขอบเขตครอบคลุมไปทั่วทุกส่วนของสังคมและวัฒนธรรม มีผลกระทบต่อสังคมด้านต่างๆ มากมาย ซึ่งในการกำหนดแนวทางการพัฒนาควรคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคม

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันที่สร้างผลผลิตทางการศึกษาออกสู่สังคม สานานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (2546) ได้กล่าวว่า บริบทด้านวัฒนธรรม ค่านิยม และศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกจากกันได้โดยสิ้นเชิง เป็นบริบทที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อระบบองค์การและสังคมโดยรวม และยังมีความสัมพันธ์กับบริบทอื่นๆ อีกด้วย จากข้อมูลจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวนถึง 138 โรงเรียน (สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2549) จำนวนนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา อยู่ในภาคเอกชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2549 มีจำนวนรวม

กันถึง 362,690 คน โดยมีสัดส่วนจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ และสายอาชีพที่อยู่ในภาคเอกชน ถึงร้อยละ 67 แต่อยู่ในภาครัฐเพียงร้อยละ 33 เท่านั้น (ประเสริฐ แก้วเพชร, 2549) จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า จำนวนโรงเรียนและจำนวนนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเป็นจำนวนมาก การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรม จะส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ควรมีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต้นสังกัด โรงเรียนและชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เกณฑ์มาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.2 กระบวนการพัฒนาต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในสภาพปกติของโรงเรียน มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนบนพื้นฐานของศักยภาพและบริบทของแต่ละโรงเรียน

1.3 การประสานความร่วมมือในการพัฒนา ระหว่างหน่วยงานต้นสังกัด โรงเรียน และชุมชนโดยผู้บริหารใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารและดำเนินการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

1.4 โรงเรียนควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพราะแต่ละโรงเรียนมีจุดเด่นหรือการปฏิบัติที่เป็นเลิศในแต่ละด้านแตกต่างกัน

1.5 การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในส่วน

ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ควรพิจารณาให้สามารถรองรับนักเรียนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ศึกษาต่อกับกลุ่มที่ไม่ศึกษาต่อ สำหรับนักเรียนที่ไม่ศึกษาต่อควรจัดให้มีหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรวิชาชีพควบคู่กับศาสนา โดยการประสานกับสถาบันหรือหน่วยงานทางการศึกษากายนอก เช่น วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยชุมชน หรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนวิชาชีพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 รัฐต้องสนับสนุนเรื่องศาสนาอย่างจริงจัง โดยกำหนดลงในพระราชบัญญัติการศึกษาที่ควรระบุให้ชัดเรื่องการนำหลักการศาสนามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.2 รัฐต้องมีความเข้าใจวัฒนธรรมมลายูกับวิถีอิสลาม และไม่ควรถูกกำหนดนโยบายให้โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม ซึ่งทำให้โรงเรียนมีความลำบากใจในการปฏิบัติ เนื่องจากอาจก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้องตามหลักการอิสลามให้แก่เยาวชน

2.3 รัฐควรตั้งหน่วยงานในระดับเขตพื้นที่เพื่อดูแลโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นการเฉพาะ และมีบุคลากรหรือศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอย่างแท้จริง

2.4 รัฐต้องดูแลด้านความมั่นคงทางวิชาชีพของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั้งครูสายสามัญและครูสายศาสนา โดยรับเข้าเป็นพนักงานราชการ

2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรทุกกลุ่มของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครูสายสามัญศึกษาและสายอิสลามศึกษา บุคลากรสายสนับสนุนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีการอบรมหรือศึกษาต่อเนื่องเพื่อให้มีวุฒิทางการศึกษาตรงกับวิชาชีพทางการบริหารการศึกษา และครูผู้สอนในรายวิชาเหล่านั้น

2.6 การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งอยู่บน

พื้นฐานของหลักการศาสนาอิสลาม ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงควรอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมกับความพร้อมและบริบทของโรงเรียน ที่ผ่านมาโรงเรียนต้องช่วยเหลือตนเองและอาจมีการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่มีการจัดการศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

2.7 รัฐควรให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนศาสนาอย่างเดียว และจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวสำหรับนักเรียนที่พ้นจากการศึกษาภาคบังคับแต่เลือกเรียนศาสนาเพียงอย่างเดียว ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนทั้งสายสามัญและสายศาสนา เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้ไม่ได้เน้นการเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษา แต่ต้องการอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข เช่น สามารถเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชนได้แก่ อิหม่าม ครูสอนศาสนา เป็นต้น

2.8 รัฐควรปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณของรัฐที่ให้เงินอุดหนุนแก่โรงเรียน โดยกำหนดประเภทของเงินอุดหนุนให้ชัดเจน เช่น งบดำเนินการ ซึ่งสามารถใช้จ่ายในด้านใด และงบเงินเดือน ซึ่งควรจ่ายให้ครูโดยตรง และมีการใช้ระบบควบคุมการใช้งบประมาณที่ชัดเจน

2.9 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในลักษณะของการขยายเครือข่ายเพื่อการพัฒนาคุณภาพให้เกิดผลในวงกว้างต่อไป

3. การนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นประโยชน์เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในลักษณะของการขยายเครือข่ายโรงเรียนร่วมพัฒนา โดยใช้โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนารูปแบบจำนวน 9 โรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้ เป็นโรงเรียนศูนย์เครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพโดยอาศัยกระบวนการวงจร PDCA เพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: มิตรภาพ ปัตตานี.
- กิตติพงษ์กมลสิทธิ์. (ม.ป.ป.). กลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาเขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประเสริฐ แก้วเพชร. (2549). สรุปผลการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ เขตตรวจราชการที่ 18 ประจำปีงบประมาณ 2549. สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (2549). ข้อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. (2548). ประกันภายในและประเมินภายนอกต้องสอดคล้องกัน. วารสารสานปฏิรูป. (มิถุนายน 2548), 47 – 53.
- รุ่ง แก้วแดง. (2548). สงครามและสันติสุขชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2548). ศธ ปรับกฎระเบียบอ้อมโรงเรียนเอกชน. (ออนไลน์). มีที่: www.moe.go.th/webpr/roong/news/m092048/edu1.html-15k. สืบค้นเมื่อ: [1 พฤศจิกายน 2548].
- ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). พหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาปอเนาะ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศรีบูรณะคอมพิวเตอร์-การพิมพ์.
- ศูนย์สนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2549). ปฏิรูปการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้อเสนอเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- สนานจิตร์ สุกนทรทรัพย์. (2546). บริบทด้านวัฒนธรรม ค่านิยม และศาสนา. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545-2559. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2542). แนวดำเนินการเพื่อการประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2542). นโยบายและแนวดำเนินงาน เรื่องการประกันคุณภาพและการรับรองคุณภาพและการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2547). แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2549). จำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (ออนไลน์). มีที่: <http://www.opec.go.th>. สืบค้นเมื่อ: [16 มิถุนายน 2549].

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). รายงาน
การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา
เอกชน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- อรุณ จันทวานิช. (2547). แนวทางการบริหารและการ
พัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ. กรุงเทพฯ:
บริษัทพรทิทวานกราฟฟิค จำกัด.
- อรุณ จันทวานิช และคณะ. (2549). โรงเรียนสมบูรณ์แบบ.
(ออนไลน์). มีที่: [http://www.moe.go.th/main2/
article/Perfect_school1.html](http://www.moe.go.th/main2/article/Perfect_school1.html). สืบค้นเมื่อ:
[11 ธันวาคม 2549].